С.А. Гур'еў
БДУ (Мінск)

ДЗЯРЖАЎНЫЯ ЗЛАЧЫНСТВЫ Ў ПЕРШЫХ САВЕЦКІХ КРЫМІНАЛЬНЫХ КОДЭКСАХ

З першых дзён свайго існавання савецкая ўлада сутыкнулася са значным супраціўленнем. Разам з узброенай барацьбой бальшавікі пачалі прымяняць крымінальна-прававыя метады ўмацавання сваёй улады. Галоўнай задачай крымінальнага заканадаўства абвяшчалася ахова савецкай дзяржавы. Дзяржаўныя злачынствы лічыліся самымі небяспечнымі і ім належала галоўная роля ў першых савецкіх крымінальна-прававых нарматыўных актах.

Пасля ўтварэння Беларускай ССР права пачало грунтавацца на расійскіх законах і на рэвалюцыйнай правасвядомасці. Суддзі часам самі вызначалі крымінальнасць дзеяння, від і памер пакарання. Самым пашыраным пакараннем за злачынствы супраць дзяржавы ў гэты перыяд быў расстрэл. Адбываўся «чырвоны тэрор» і масавыя пазасудовыя расправы.

24 мая 1922 г. быў прыняты Крымінальны кодэкс (КК) РСФСР. Яго дзеянне было распаўсюджана і на Беларусь. Асаблівая частка ўключала главу аб дзяржаўных (контррэвалюцыйных і супраць парадку кіравання) злачынствах. Увогуле злачынствам гэтай катэгорыі была прысвечана амаль трэць з 171 артыкула Асаблівай часткі КК, што сведчыць аб іх вялікім значэнні. За ўчыненне контррэвалюцыйных дзеянняў закон прадугледжваў пазбаўленне волі на тэрмін да трох гадоў, вышэйшую меру пакарання — расстрэл і канфіскацыю ўсёй маёмасці. За злачынствы супраць парадку кіравання таксама прымяняўся штраф і прымусовыя працы. Хаця максімальны тэрмін пазбаўлення волі за ўказаныя злачынствы быў невялікі, 10 з 17 артыкулаў КК аб контррэвалюцыйных злачынствах прадугледжвалі расстрэл. Да контррэвалюцыйных дзеянняў адносіліся: арганізацыя збройных паўстанняў, здзяйсненне тэрарыстычных актаў супраць савецкай улады, шпіянаж, барацьба супраць працоўнага класу, прапаганда і агітацыя да звяржэння ўлады Саветаў, выраб і захаванне агітацыйнай літаратуры контррэвалюцыйнага характару, распаўсюджванне ў контррэвалюцыйных мэтах ілжывых чутак і звестак, дапамога замежнай буржуазіі.

У 1926 г. быў прыняты другі КК РСФСР. У арт. 58 распавядалася пра контррэвалюцыйныя злачынствы. У адрозненне ад папярэдняга Кодэкса тэрмін «пакаранне» замяняўся тэрмінам «мера сацыяльнай аховы», хаця сутнасць ад гэтага не мянялася. З'явіліся

такія новыя віды пакаранняў, як аб'яўленне ворагам працоўных з выгнаннем за межы СССР.

На падставе Крымінальнага закона РСФСР ад 23 верасня 1928 г. быў прыняты ўласны Крымінальны кодэкс БССР (далей — КК БССР). У Законе адсутнічала падзяленне на Агульную і Асаблівую часткі, і першыя 4 раздзелы ў асноўным узнаўлялі нормы агульнасаюзнага заканадаўства. У Кодэксе, у адрозненне ад папярэдняга, контррэвалюцыйныя злачынствы і злачынствы супраць парадка дзяржаўнага кіравання выдзяляліся ў асобныя раздзелы. Злачынствы супраць парадка дзяржаунага кіравання падзяляліся: на злачынствы супраць парадка дзяржаўнага кіравання, асабліва небяспечныя для СССР, і іншыя злачынствы супраць парадка кіравання. Перавага аддавалася крымінальна-прававой абароне дзяржаўных інтарэсаў. Аб гэтым сведчыць не толькі структура КК, але і змест першага артыкула, дзе гаварылася, што КК БССР мае сваёй задачай судова-прававую абарону сацыялістычнай дзяржавы дыктатуры пралетарыяту ад грамадска-небяспечных дзеянняў (злачынствау) шляхам прымянення да правапарушальнікаў (злачынцаў), указаных у КК мераў сацыяльнай абароны. Крымінальны кодэкс БССР 1928 г. дапускаў прымяненне аналогіі закону. У арт. 5 КК БССР 1928 г. давалася класіфікацыя злачынствау на падставе палітычных крытэрыяў. Злачынствы супраць асноу савецкага ладу караліся больш жорстка за іншыя.

Такім чынам, на этапе пабудовы савецкай дзяржавы найбольшая увага у крымінальным заканадаўстве надавалася сродкам барацьбы з дзяржаўнымі злачынствамі. Крымінальныя кодэксы 1920-х гг. XX ст. былі першай спробай савецкай улады надаць законнасць барацьбе з усялякім іншадумствам. Гэтая тэндэнцыя працягвалася і далей. Наступныя крымінальныя законы насілі рэпрэсіўны характар у адносінах да так званых «здраднікаў радзімы», нават уводзілася крымінальная адказнасць для сямей асоб, абвінавачаных у дзяржаўных злачынствах.

Н.В. Гучок, Е.П. Тихонова

БГЭУ (Минск)

«ПРАВО МЕНЬШИНСТВА» Г. ЕЛЛИНЕКА

Рост сепаратистских настроений, террор, массовые нарушения прав человека, совершаемые под предлогом защиты тех или иных этнических групп, заставляют вновь и вновь обращаться к теме национальных меньшинств, составляющей часть более общего вопроса о взаимоотношениях большинства и меньшинства.

Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. Бібліятэка.
Белорусский государственный экономический университет. Библиотека.
Belarus State Economic University. Library.
http://www.bseu.by